

Ham Piksel Tabanlı Yüz İfadesi Tanıma:

CNN ile 8 Sınıflı Duygu Sınıflandırması

**Konvolüsyonel Sinir Ağları Mimarisi Kullanarak FER2013 Veri Seti
Üzerinde Duygusal İfade Tanımı**

Öğrenci Adı: YASİR ÖMER ALPARSLAN
Öğrenci no: 244225708

Danışman: Öğretim Üyesi Dr. SELİM YILMAZ

MUĞLA ÜNİVERSİTESİ / FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ / Bölüm: YZ

| Tarih: 21-12-2025

Motivasyon ve Problem Tanımı

İnsan-Bilgisayar Etkileşimi

İnsan-bilgisayar arayüzlerinde yüz ifadesi tanımı kullanıcı deneyimini iyileştirmektedir. HCI

Sağlık ve Psikiyatri

Duygusal bozuklıkların teşhisinde ve terapötik müdahalelerin izlenmesinde önem taşıyor.

Güvenlik Sistemleri

Biyometrik kimlik doğrulama ve davranış analizi uygulamalarında kritik rol oynuyor.

Klasik Yöntemlerin Sınırlamaları

HOG, LBP ve SIFT gibi elde yazılan özellikler + SVM, taşınabilir olmayan özellikler çıkarma gerektirir.

FER2013 Veri Seti

48×48 piksellik gri tonlamalı yüz görüntülerinden oluşan kapsamlı duygusal ifade veri seti. Veri seti eğitim, doğrulama ve test alt kümelerine ayrılmıştır. Sekiz duygusal sınıf tanımlanmış olup, sınıf dengesizliği sorunu dikkat çekici bir zorluktur.

Özellik	Değer
Görüntü Çözünürlüğü	48×48 piksel
Görüntü Formatı	Gri Tonlama (Grayscale)
Toplam Görüntü Sayısı	35.887
Eğitim Seti	28.709
Test Seti	7.178
Sınıf Sayısı	8 (Anger, Contempt, Disgust, Fear, Happiness, Neutral, Sadness, Surprise)
Sınıf Dengesizliği	Evet - Özellikle Disgust sınıfında düşük temsil

FER2013 Veri Seti

<https://www.kaggle.com/code/pedroadorighello/gradcam-fer2013-test/input>

Ön İşleme (Preprocessing)

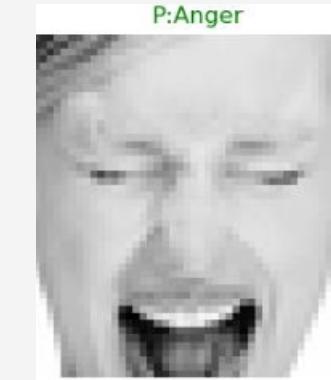
Normalizasyon

Piksel değerleri 0-255 aralığından 0-1 aralığına normalize edilmiştir. Düşük çözünürlük görüntülerde bu işlem, Özellikle ince detayların korunması açısından kritik öneme sahiptir.

One-Hot Kodlama

Sekiz sınıf one-hot vektörleri olarak kodlanmıştır (örneğin [0,0,1,0,0,0,0,0] Anger sınıfı temsil eder). Bu kodlama yöntemi, kategorik verilerin makine öğrenmesi modelleri tarafından işlenebilmesini sağlar.

Önce

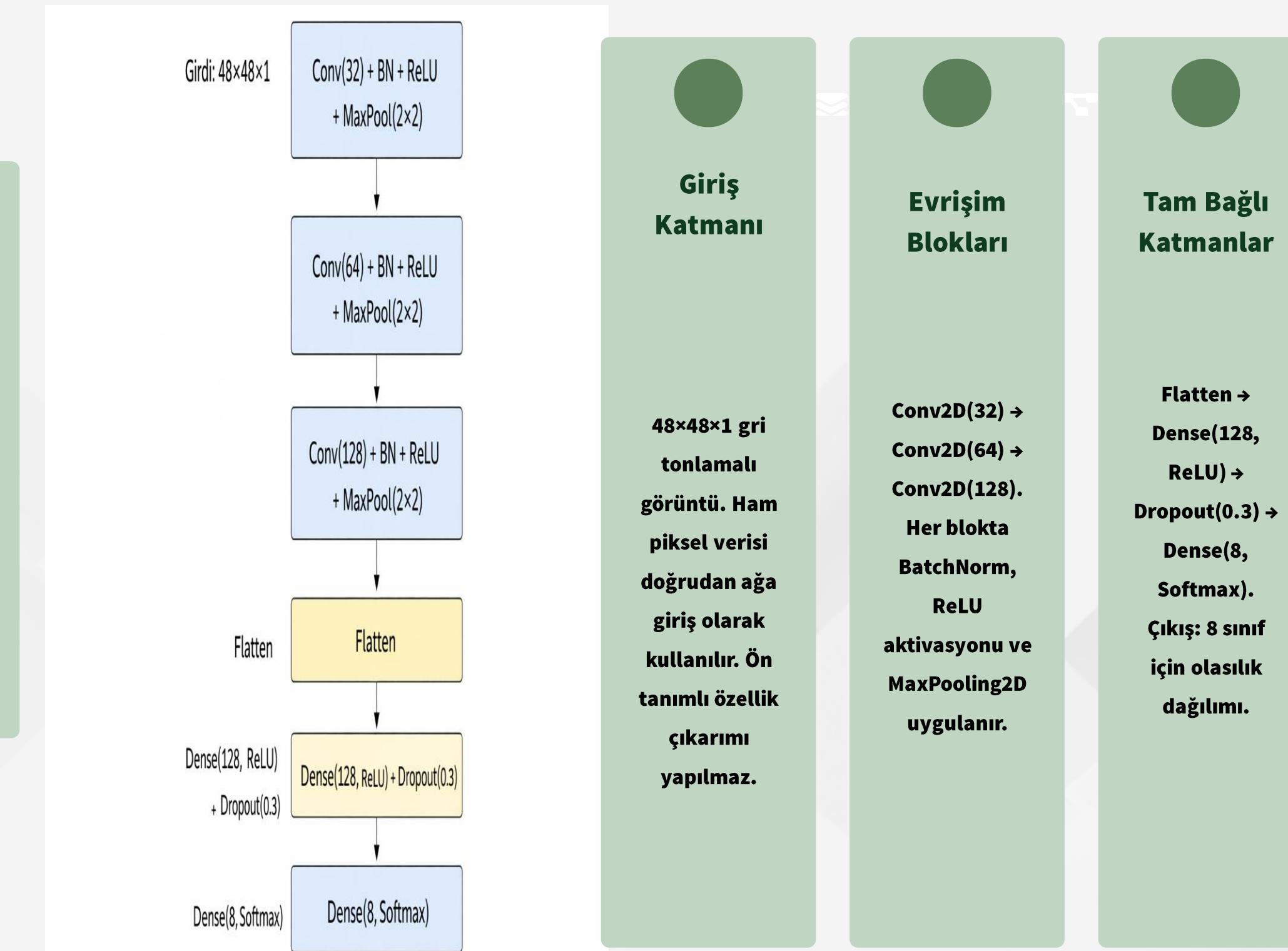
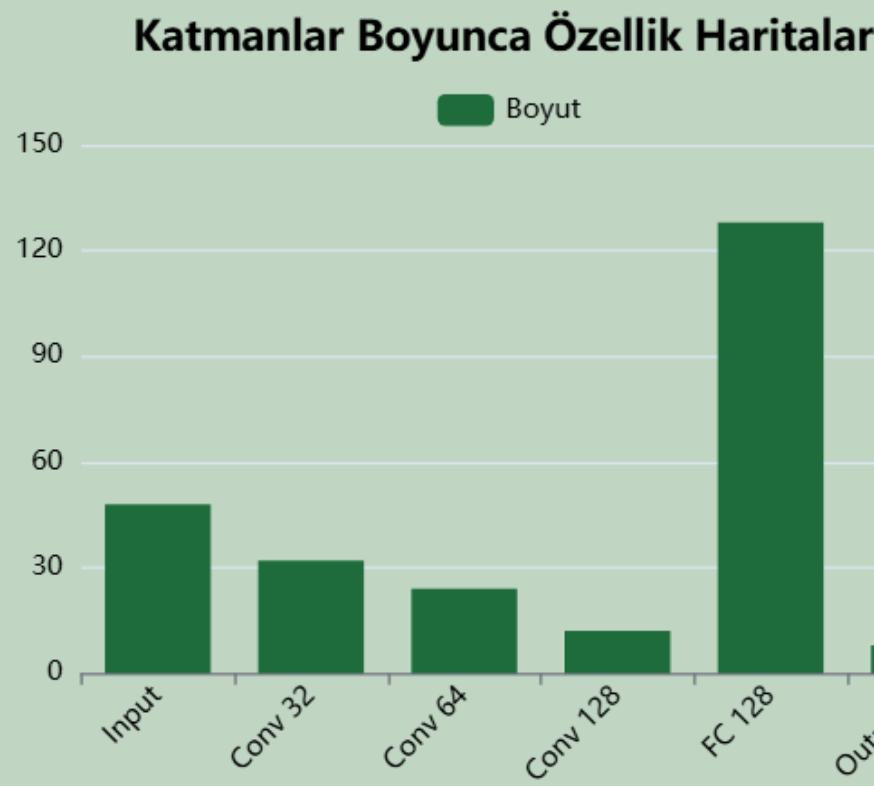

sonra

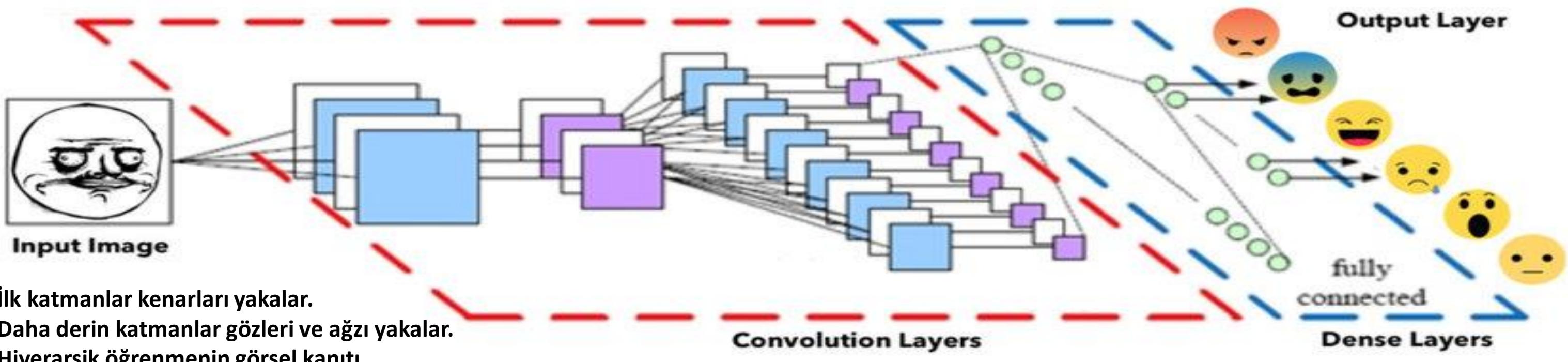
Veri Bölümü

Eğitim seti %80, doğrulama seti %20 olarak ayrılmıştır. Düşük çözünürlüklü veri setlerinde bu oranların dikkatli belirlenmesi, modelin genelleme performansını önemli ölçüde etkilemektedir.

CNN Mimarisi

CNN Mimarisi

Matematiksel Temeller

Convolution (Evrişim)

Evrişim katmanı, I giriş görüntüsü ve K filtre/kernel olmak üzere $(n+m, j+I(i))$ **formülüyle tanımlanır. Kenar ve kontrast gibi lokal öznitelikleri çıkarır.**

$$W(m, n) \cdot (n+m, j+X(i \sum_{m,n} = X)(i, j) * F)$$

$$n) K(m, n) - m, j - I(i \sum_{n=-b}^b \sum_{m=-a}^a = K)(i, j) * I)$$

Softmax Function

Çıkış katmanında her sınıf için [0,1] aralığında olasılık üretir.

$$\frac{e^{z_i}}{\sum_{j=1}^K e^{z_j}} = \sigma(z_i)$$

$$\frac{e^{z_i - \max(\mathbf{z})}}{\sum_{j=1}^K e^{z_j - \max(\mathbf{z})}} = \sigma(z_i)$$

Categorical Cross-Entropy

$$\left(\frac{e^{z_i}}{\sum_{j=1}^K e^{z_j}} \right) y_i \log \sum_{i=1}^K - = \mathcal{L}$$

gerçek etiket, $\hat{y}_i$ tahmin edilen olasılık.

$$(\hat{y}_k) y_k \log \sum_{k=1}^S - = \mathcal{L}$$

$$0 = {}_{i \neq c} y, 1 = {}_c y$$

$$(\hat{y}) \log - = \mathcal{L}$$

Karar Mekanizması: Softmax

Son tam bağlantılı katmanda her sınıf için bir skor üretilir:

$$[_K z_1, z_2, \dots, z] = \mathbf{z}$$

$$\mathbf{b} + \mathbf{W}\mathbf{x} = \mathbf{z}$$

Ardından Softmax uygulanır:

$$(K, \dots, 2, 1 = i) \quad \frac{e^{z_i}}{\sum_{j=1}^K e^{z_j}} = \sigma(z_i) = \hat{y}_i$$

:Burada

sınıfa ait skor (logit) $i :_i z$ •

sınıfa ait olasılık $i :_i \hat{y}$ •

sınıf sayısı : K •

$1 = \hat{y}_i \sum_{i=1}^K$ •

Model, en yüksek olasılığa sahip sınıfı tahmin olarak seçer.

$\hat{y}_i = \frac{e^{z_i}}{\sum_{j=1}^K e^{z_j}}$ •
• : Isılsız filtre

“Son tam bağlantılı katmanda elde edilen skorlar Softmax fonksiyonu ile olasılıklara dönüştürülür ve model en yüksek olasılığa sahip sınıfı çıktı olarak seçer”.

Eğitim Kurulumu

Optimi zer

Adam
(learning
rate = 1e-3)

Batch Size

64

Epoch Sayısı

60 (veri seti
üzerinde 60
tam geçiş)

Veri Artırma

Küçük
rotasyonlar,
yatay çevirme,
parlaklık/kont
rast
değişiklikleri

ModelCheck point

En iyi ağırlıklar
kaydedilir

ReduceLRO nPlateau

Doğrulama kaybı
stabil kalırsa
learning rate
azaltılır

Early Stopping

Aşırı uyum
(overfitting)
engellemek için
erken durdurma
mekanizması
bulunur

No Transfer Learning

Model sıfırdan eğitilmiştir (pre-trained ağ kullanılmamıştır)

Eğitim vs Doğrulama Doğruluk Eğrisi

Doğruluk Analizi

Gözlemler:

Eğitim doğruluğu (train accuracy) **istikrarlı biçimde artıyor**

Doğrulama doğruluğu (validation accuracy) **artıyor fakat dalgalı**

Akademik yorumlarım:

Model gerçekörntülerini öğrenmektedir.

Aşırı öğrenme (overfitting) **kritik seviyede değildir**.

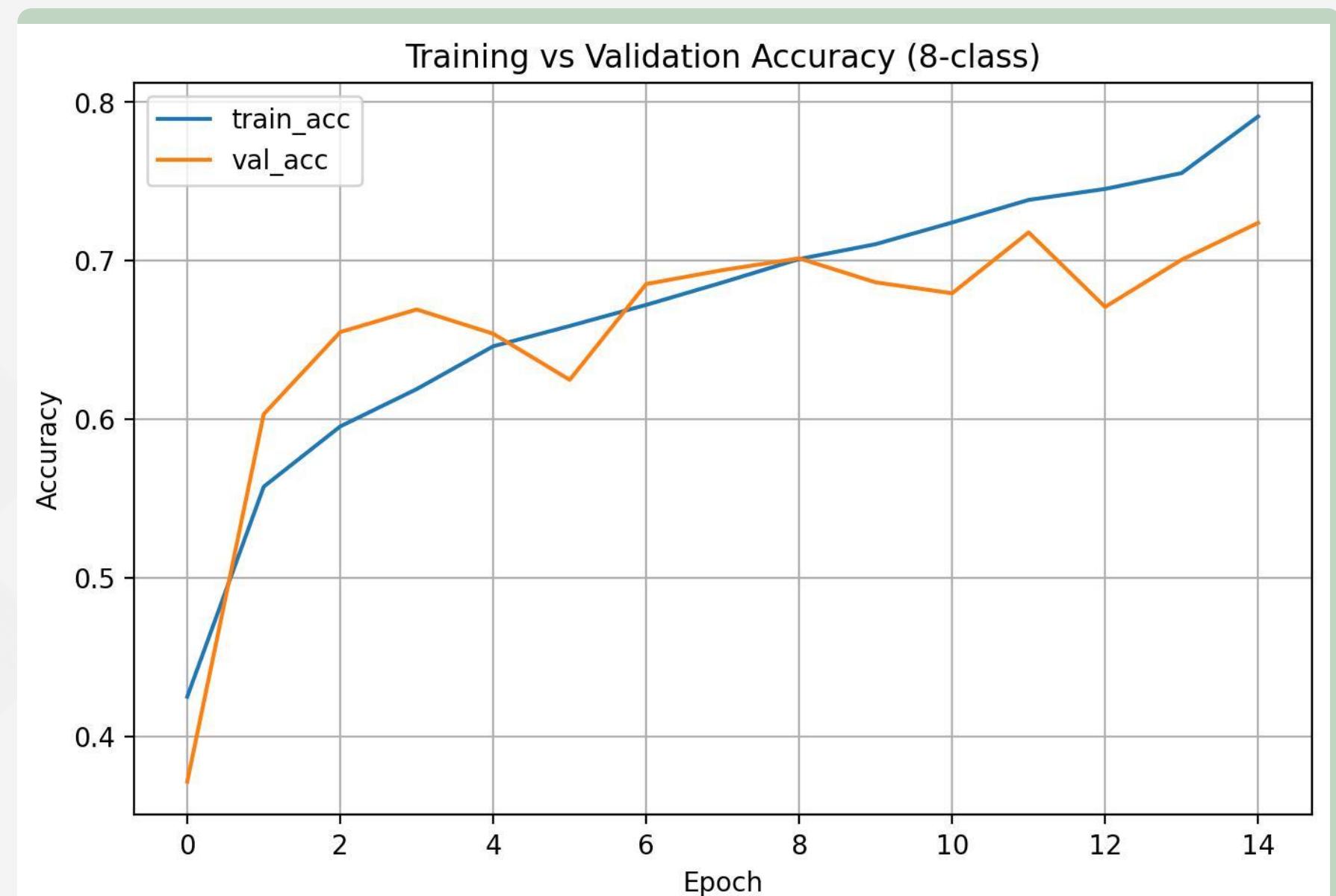
Dropout ve BatchNorm etkili çalışmaktadır.

➤ Epoch 15 civarında:

Train accuracy ≈ %79

Validation accuracy ≈ %72

Bu, modelin **öğrenmeye devam edebilecek potansiyele sahip olduğunu göster**

79%

Doğrulama Doğruluğu

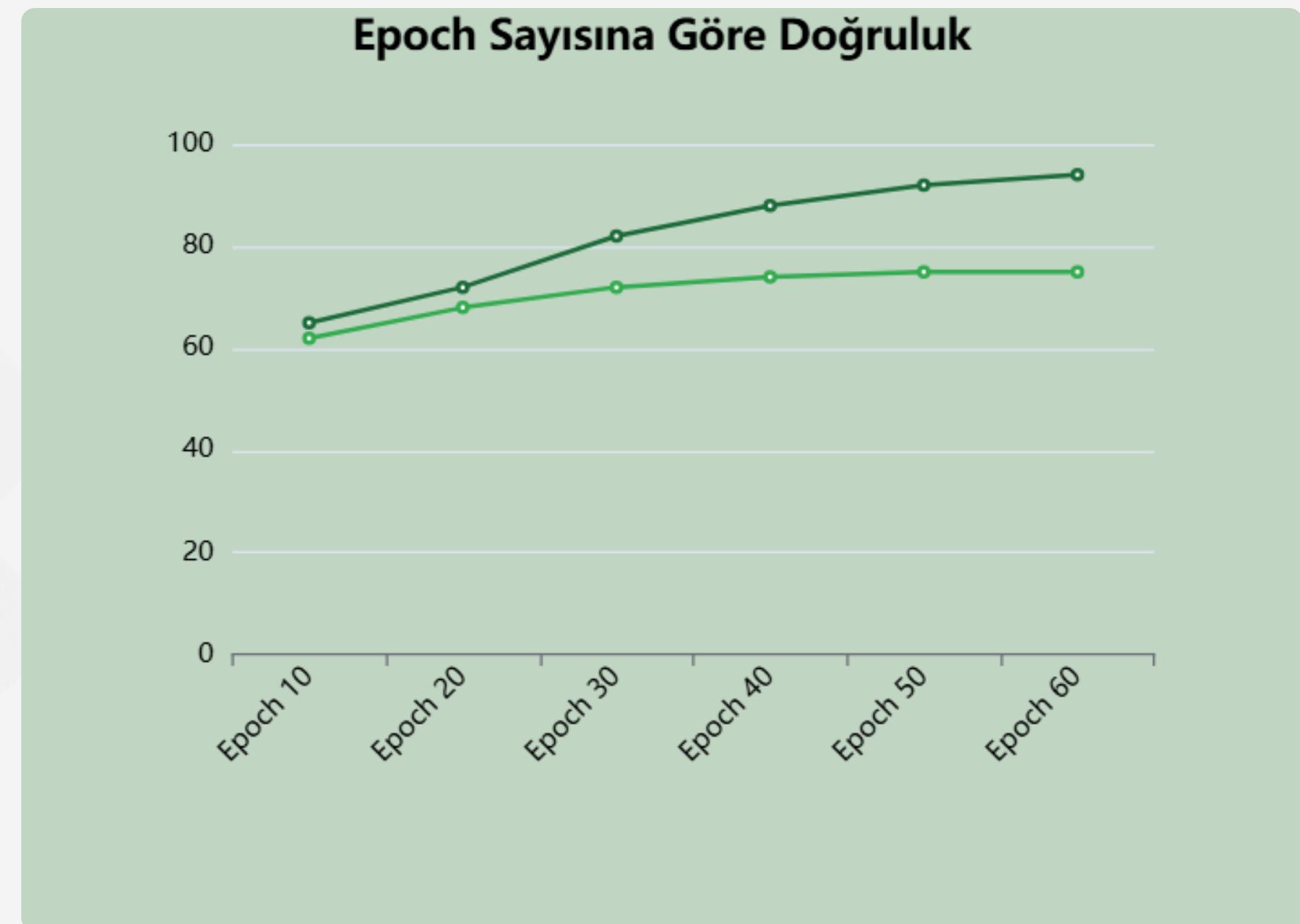
Eğitim vs Doğrulama Doğruluk Eğrisi

Doğruluk Analizi

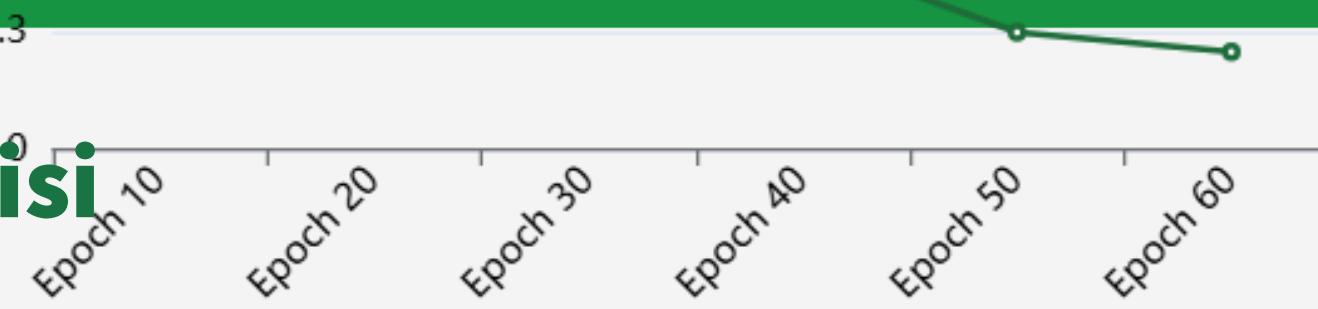
Eğitim doğruluğu yaklaşık 60. epoch sonunda %90'ı aşmıştır. Doğrulama doğruluğu %75 civarında stabilize olmuştur. Eğitim ve doğrulama eğrileri arasında ayrışma (divergence), aşırı uyumun (overfitting) varlığını gösterir.

75%

Doğrulama Doğruluğu

Eğitim vs Doğrulama Kayıp Eğrisi

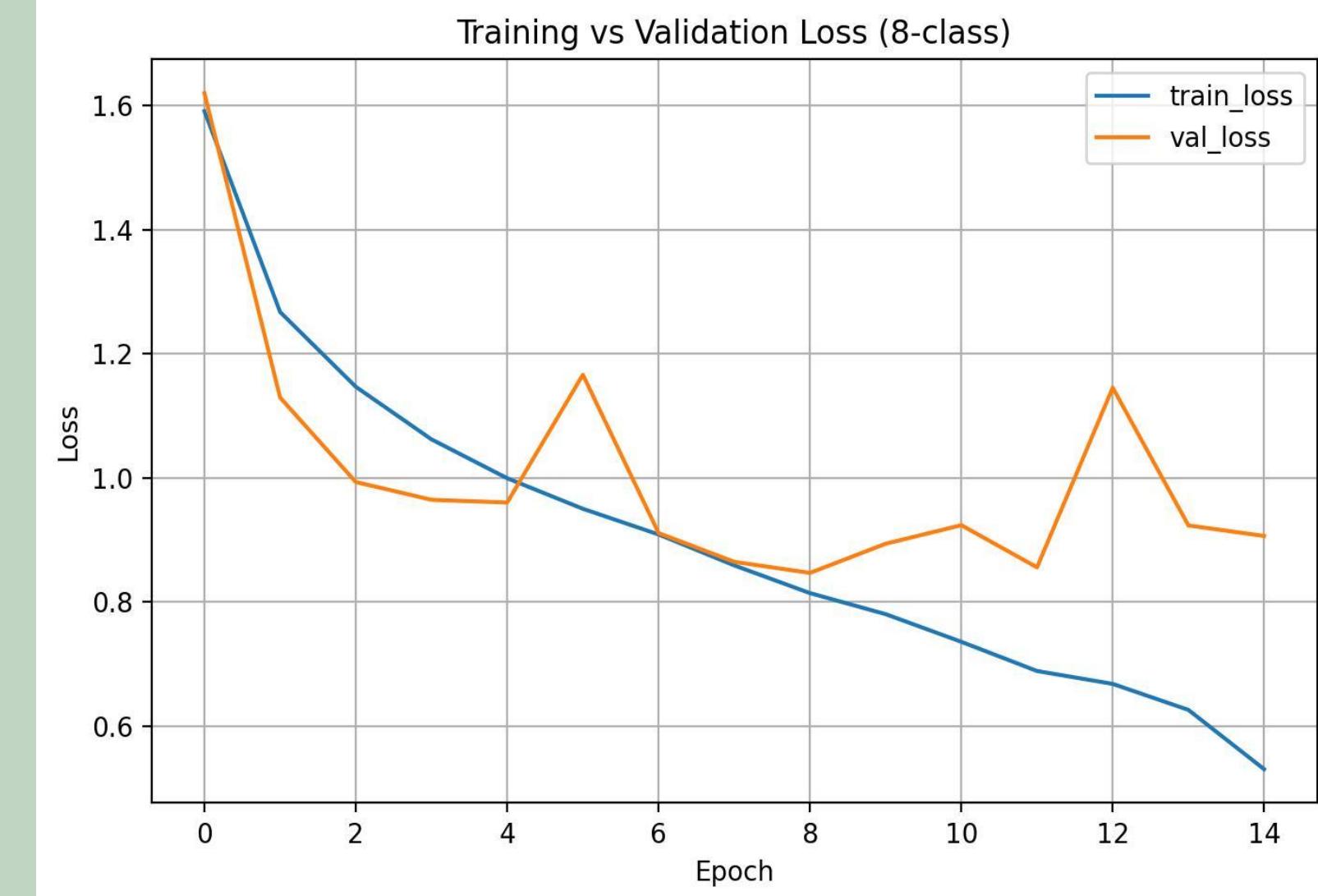

Kayıp Yakınsaması

Training loss: ~1.6 → 0.16

Validation loss: en iyi nokta epoch 10–15

Kayıp eğrileri arasındaki ıraksamanın başlangıcı, en uygun epoch sayısını belirlemede yardımcı olmuştur.

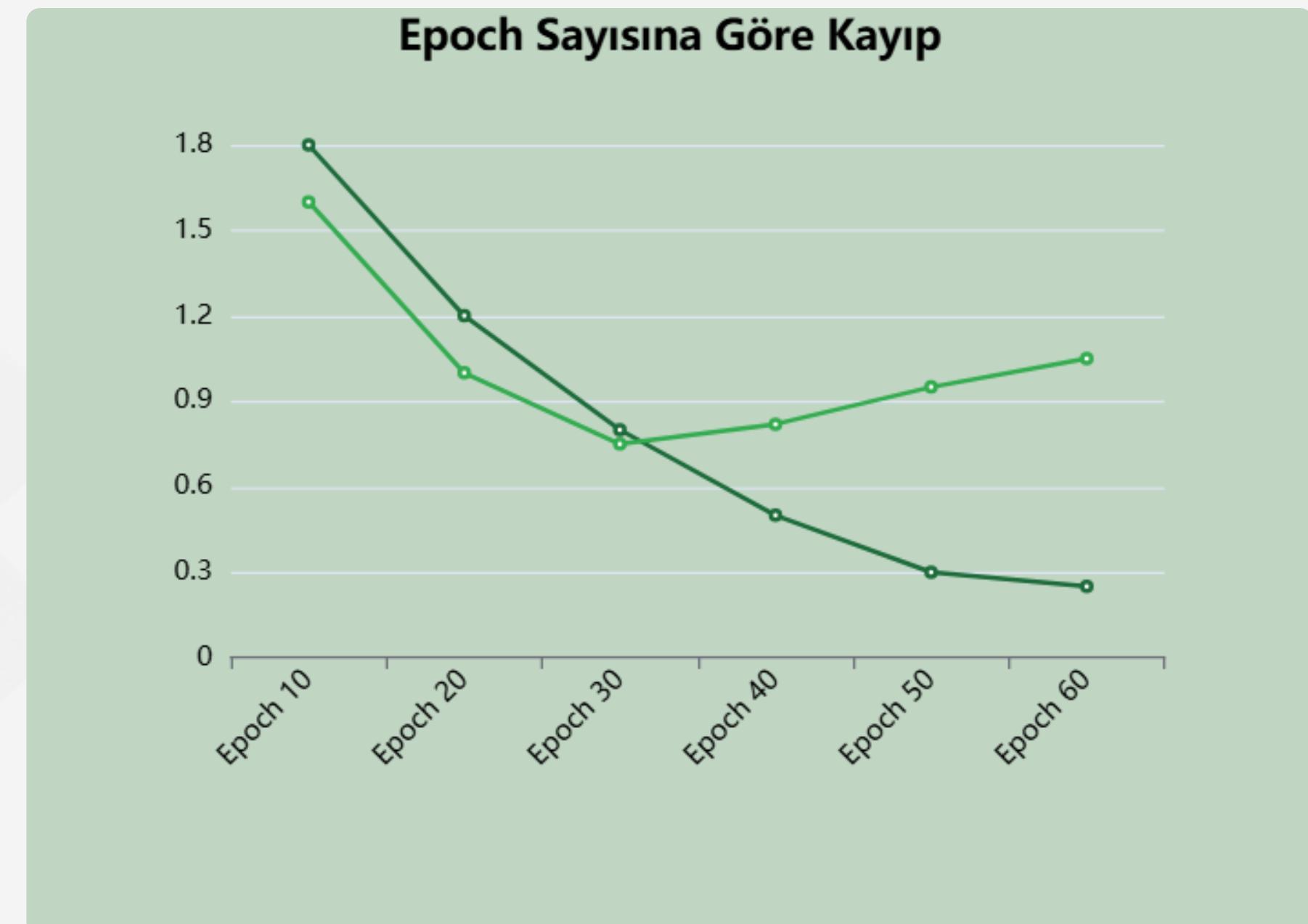
Eğitim vs Doğrulama Kayıp Eğrisi

Kayıp Yakınsaması

Eğitim kaybı ilk 20 epoch boyunca hızlı bir şekilde düşmüştür. Doğrulama kaybı 30. epoch civarında en düşük değerine ulaşmış, sonrasında yükselişe geçmiştir. Bu eğri, modelin belirli bir noktada doğrulama verisi üzerinde kötüye gidişe başladığını gösterir.

Kayıp eğrileri arasındaki ıraksamanın başlangıcı, en uygun epoch sayısını belirlemede yardımcı olmuştur.

$$(\hat{y}_k) y_k \log \sum_{k=1}^s - = \mathcal{L}$$

Test Sonuçları

Test Metrikleri

Test Doğruluğu: **71.6%** (60 epoch)

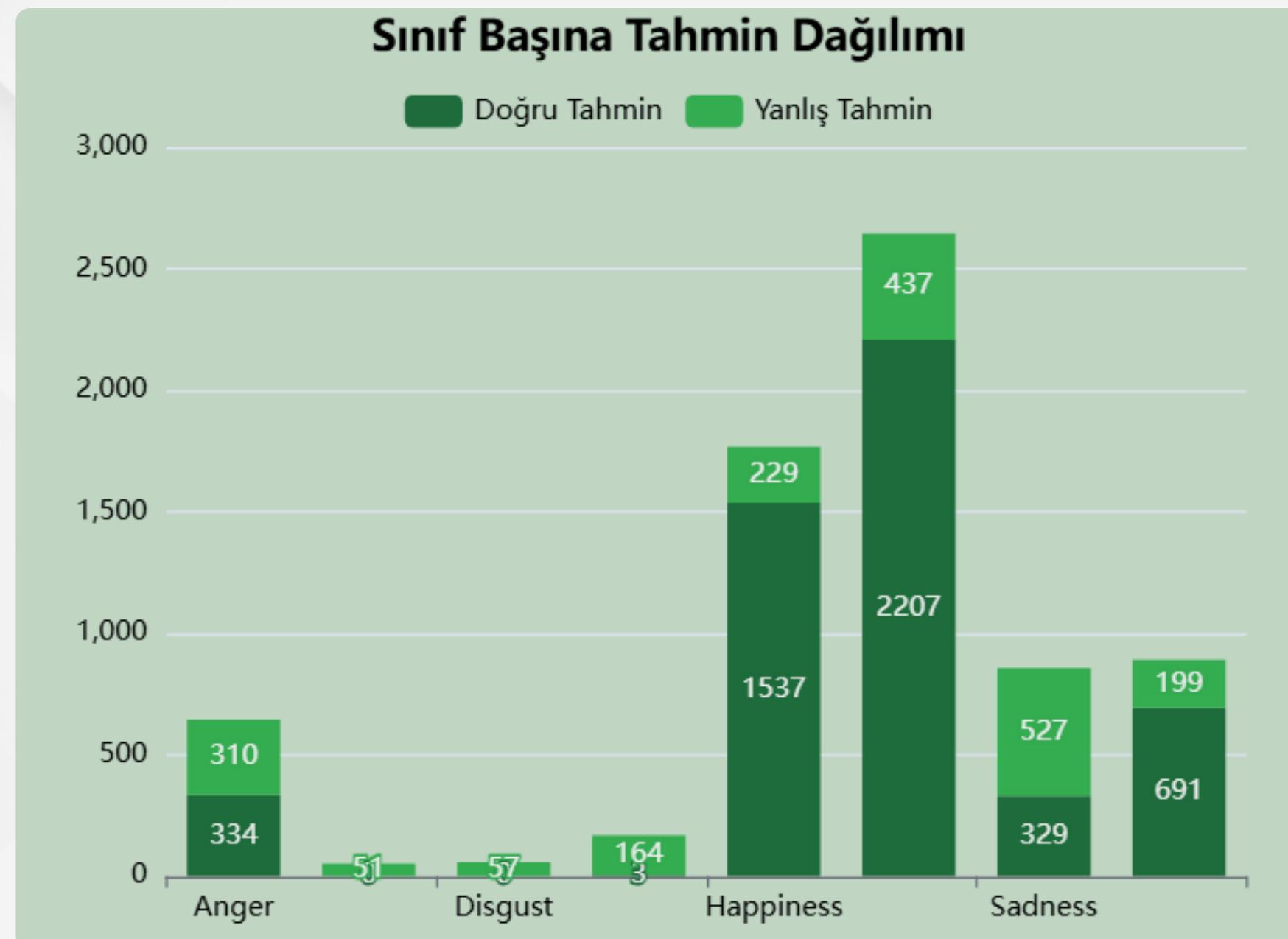
Test Kaybı: **1.08**

Yorumlama

Test verisi üzerinde %71.6 doğruluk makul bir performans göstermektedir. Ancak, doğruluk tek başına yeterli değildir
- sınıf dengesizliği göz önüne alındığında, sınıf-bazında metrikler de incelenmelidir.

Karışıklık Matrisi (Sayısal Değerler) - 8 Sınıf

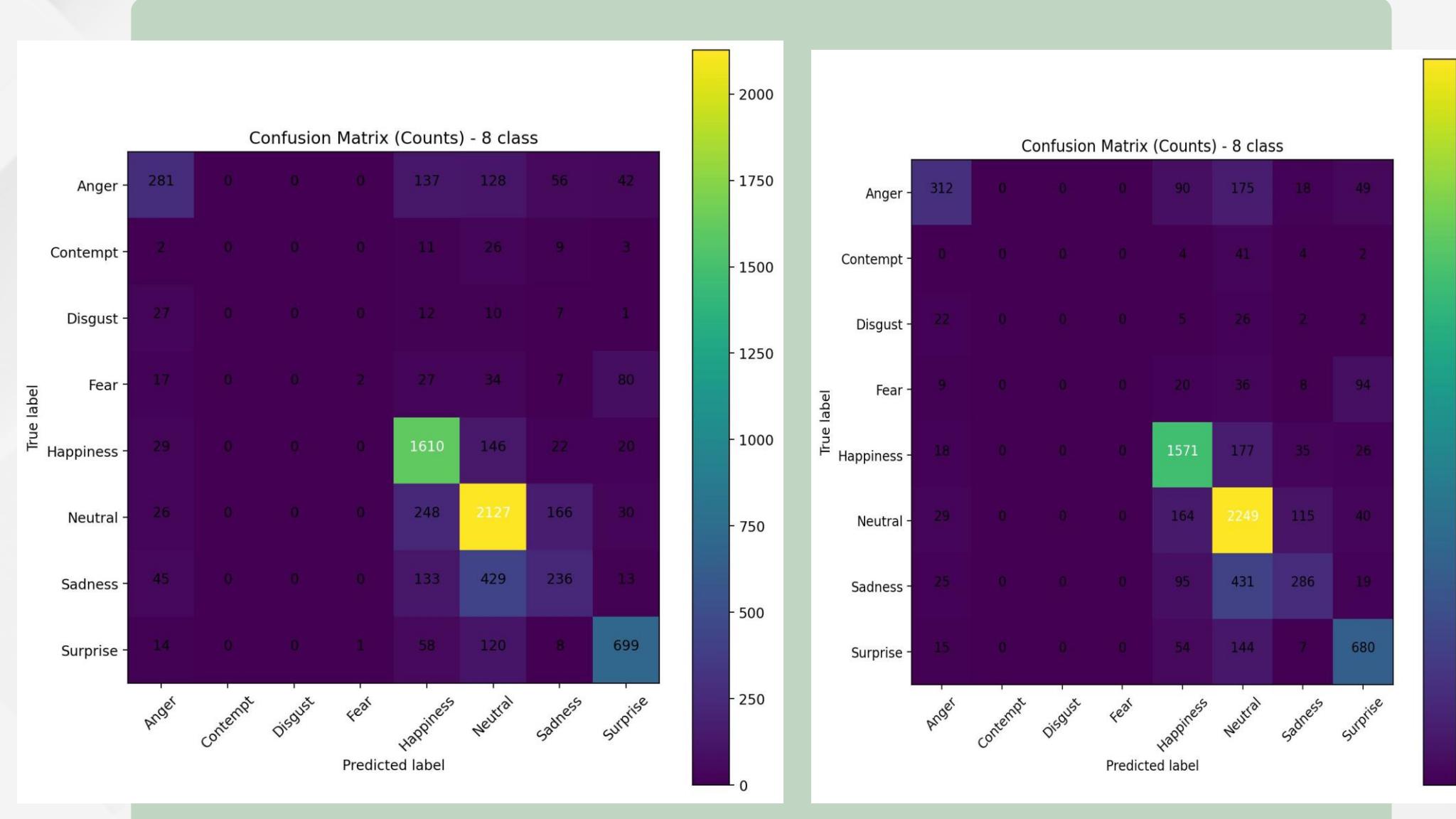
Ana Bulguları

Happiness ve Neutral sınıfları en yüksek doğruluk oranına sahiptir. Contempt, Disgust ve Fear sınıfları düşük performans göstermektedir. Anger sınıfı sıklıkla Neutral olarak yanlış sınıflandırılmaktadır. Fear sınıfı Surprise ile sık sık karışmaktadır.

- **En iyi sınıflar: Happiness (%84), Neutral (%85), Surprise (%77)**
- **Zayıf sınıflar: Contempt (%0), Disgust (%0), Fear (%2)**
- **Temel karışıklık: Anger↔Neutral, Fear↔Surprise, Disgust↔Neutral**

Karışıklık Matrisi (Sayısal Değerler) - 8 Sınıf

Ana Bulguları

Test doğruluğu: %54.5 Test Loss: 2.4276 Test

Accuracy: 0.6980 for 360 epoch

En iyi sınıflar: Happiness, Neutral, Surprise, Anger

Zayıf sınıflar: Contempt, Disgust

Test doğruluğu: %71.8 Test Loss: 0.9193 Test

Accuracy: 0.7181 for 10-15 epoch

Yorumu:

Happiness ve Neutral belirgin görsel örüntülere sahiptir

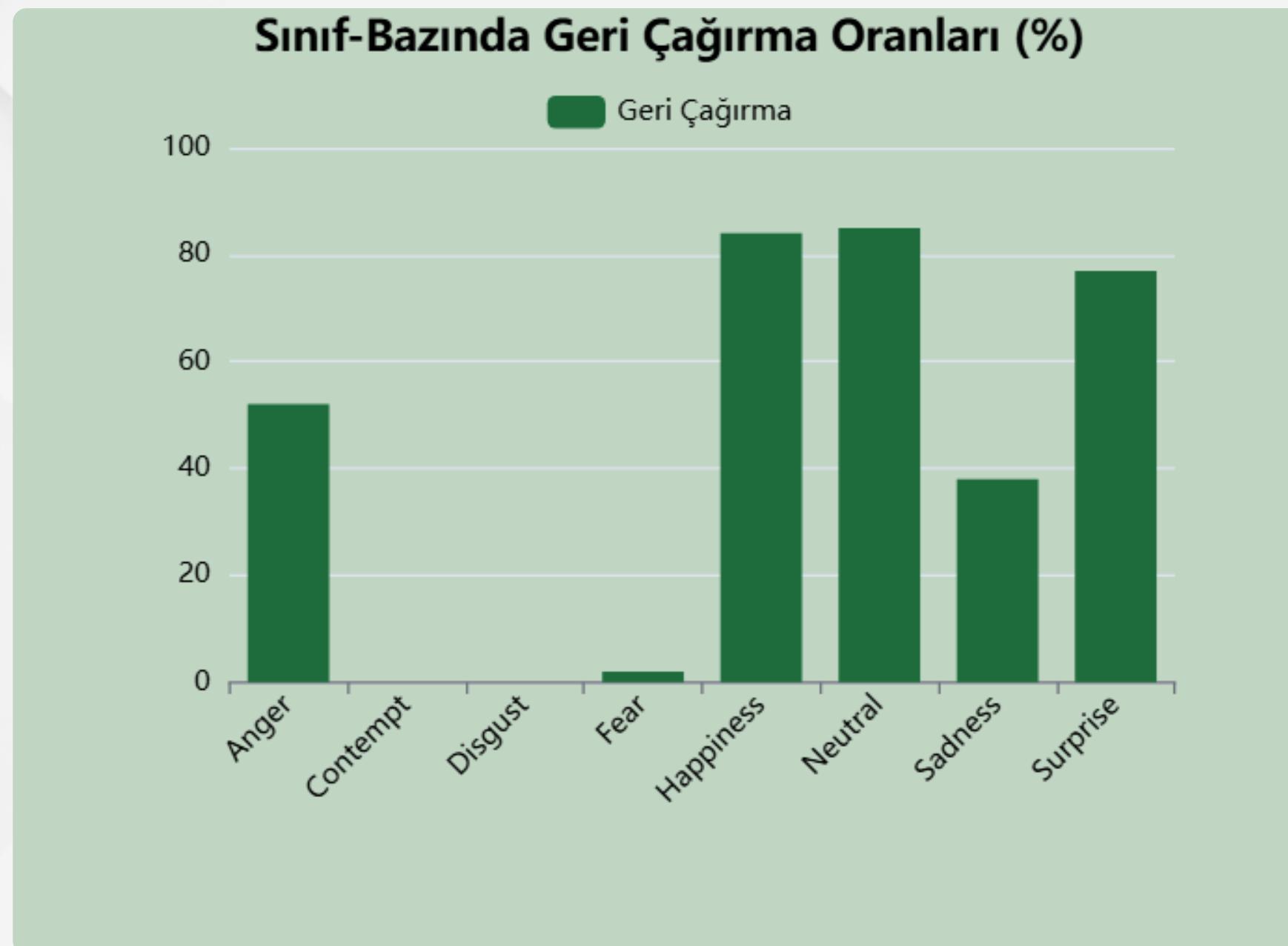
Fear ve Disgust gibi ifadeler:

Görsel olarak belirsiz

Düşük çözünürlükte ayırt edilmesi zor

Bu durum model hatası değil, problem doğasının bir sonucudur.

Karışıklık Matrisi (Normalize Edilmiş) - 8 Sınıf

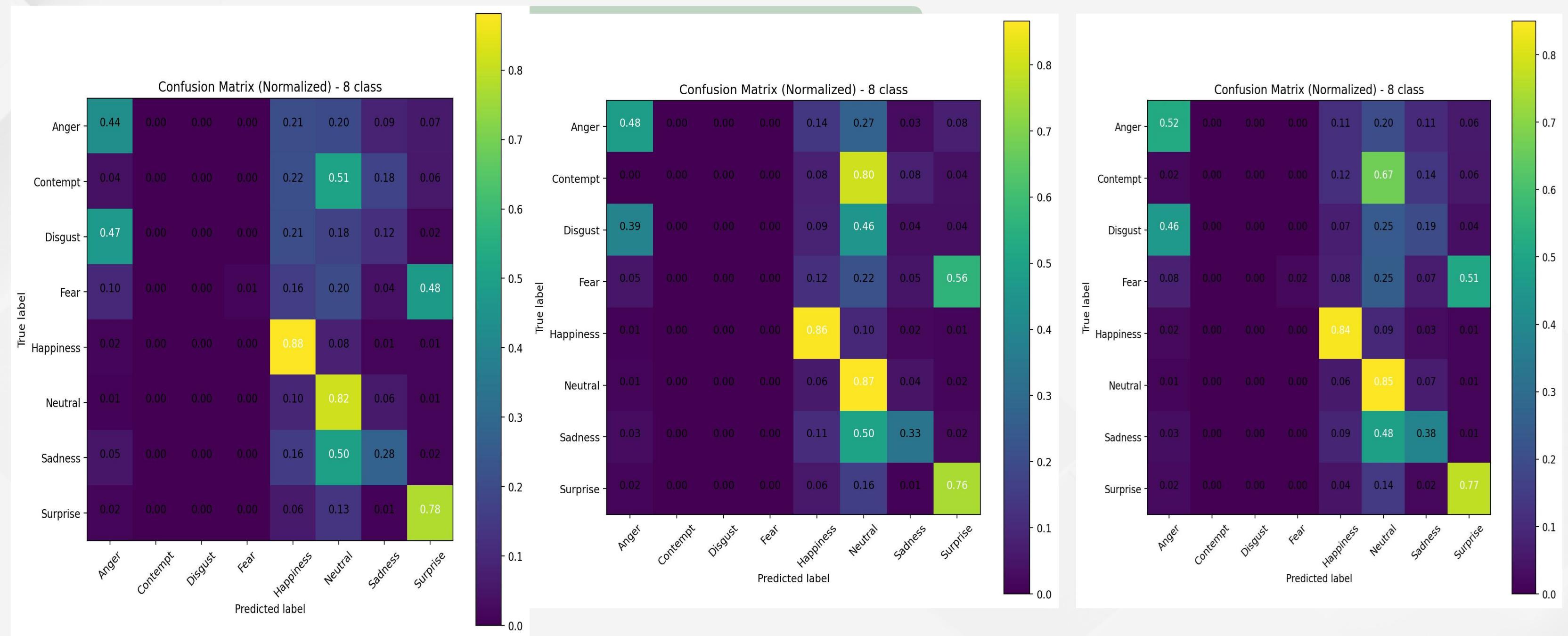

Normalize Edilmiş Analiz

Sınıf dengesizliğinin etkisi açıkça görülmektedir.
Happiness ve Neutral gibi temsil sayısı yüksek sınıflar iyi performans gösterirken, Contempt ve Disgust gibi az temsil edilen sınıflar %0 geri çağrıma oranına sahiptir.

- **Happiness geri çağrıma: 84% - yüksek temsil sayısı avantajı**
- **Contempt geri çağrıma: 0% - yalnızca 51 görüntü**
- **Disgust geri çağrıma: 0% - yalnızca 57 görüntü ile test edildi**

Karışıklık Matrisi (Normalize Edilmiş) - 8 Sınıf

Sınıflandırma Raporu

Performans Metrikleri

Kesinlik (Precision), Duyarlılık (Recall) ve F1-Skoru değerleri her sınıf için hesaplanmıştır. Makro ve ağırlıklı ortalamalar genel modelin performansını temsil etmektedir.

Kesinlik (Precision)

Makro Ortalama: 42% | Ağırlıklı Ortalama: 72%. Modelin pozitif tahminlerinin ne kadarı doğru olduğunu gösterir.

Duyarlılık (Recall)

Makro Ortalama: 38% | Ağırlıklı Ortalama: 71%. Gerçek pozitif örneklerin ne kadarını model doğru şekilde bulduğunu gösterir.

F1-Skoru

Makro Ortalama: 34% | Ağırlıklı Ortalama: 70%. Kesinlik ve duyarlılık arasında denge sağlayan harmonic ortalamasıdır.

Örnek Tahminler

DOĞRU VE YANLIŞ SINIFLANDIRILMIŞ YÜZ İFADLERİ

Doğru Tahminler

Model tarafından
doğru şekilde
sınıflandırılan yüz
ifadeleri. Happiness
ve Neutral
sınıflarında daha
başarılı.

CNN:

- Ağız açıklığını → Happiness
- Yüz stabilitesini → Neutral
- olarak yorumlayabilmektedir.

➤ CNN:

- Psikolojik bağlamı anlamaz
- Sadece piksel örüntülerine bakar

Yanlış Tahminler

Modelin başarısız
olduğu örnekler.
Anger↔Neutral,
Fear↔Surprise
karışıklıklarında
gözlemlenir.

Görsel Belirsizlik

48×48 piksellik
çözünürlük nedeniyle
bazı ifadeler insan
gözüne bile
belirsizdir. Düşük
çözünürlük, ince yüz
detaylarının ve mikro
ifadelerin
kayıbmasına neden
olarak sınıflandırma
doğruluğunu etkiler.

Grad-CAM Açıklanabilirlik (Explainability)

Grad-CAM Nedir?

Gradient-weighted Class Activation Mapping. Model'in belirli bir tahminde hangi piksel bölgelerine odaklandığını gösterir. Kırmızı bölgeler yüksek önem, mavi bölgeler düşük önem gösterir.

Neden Önem Taşır?

Açıklanabilirlik Gerekliliği. Black-box CNN modellerinin kararlarının anlaşılması kritiktir. Grad-CAM analiz ile modelin rasgele karar vermediği kanıtlanabilir.

Bulgular

Model Odak Bölgeleri. Model gözler, ağız ve kaşları odaklanmaktadır - duygusal ifadede anlamı olan bölgeler. Bu, modelin semantik olarak doğru özellikler öğrendiğini gösterir.

Grad-CAM Nedir? (Teorik Açıklama)

Grad-CAM, modelin **hangi bölgelerden etkileneerek karar verdiği** rib neretsög .ridimetnöy kilrilibanalıkça

Amaç:

Model gerçekten yüzün anlamlı bölgelerine mi bakıyor!

Grad-CAM Matematiksel Tanımı

Son konvolüsyon katmanının özellik haritaları:

$$^{u \times v} \mathbb{R} \ni {}^k A$$

Hedef sınıf skoru:

$${}^c y$$

Ağırlıklar:

$$\frac{{}^c y \partial}{{}^k A \partial} \sum_j \sum_i \frac{1}{Z} = {}^c_k \alpha$$

Grad-CAM haritası:

ReLU, yalnızca **pozitif katkıları** tutar.

$$\text{ReLU} \left(\sum_k \alpha_k^c A^k \right) = {}^c_{\text{Grad-CAM}} L$$

Örnek Tahminler gradcam uguladiktan sonra// Grad-CAM Görsel Yorumu

Kırmızı bölgeler → karar için kritik
Mavi bölgeler → önemsiz

Örnek:

- Happiness → ağız , Anger → kaşlar ve gözler , Surprise → göz ve ağız
- Bu, modelin **anlamsız alanlara değil**, yüze odaklandığını kanıtlar.

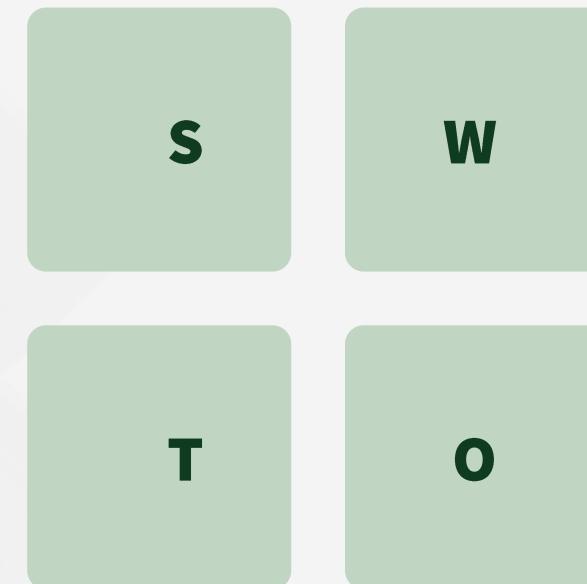
Bazı Sınıflar Neden Başarısız?

Sınıf Dengesizliği

FER2013 veri seti dengesizdir. Happiness ve Neutral sınıfları binlerce örneğe sahipken, Contempt ve Disgust yalnızca 50-60 örneğe sahiptir. Model, nadir sınıfları yeterince öğrenememektedir.

Etiket Gürültüsü

FER2013 veri seti kısmen el ile etiketlenmiştir ve hata içerebilir. Bu, modeli yanıltıcı sinyallerle eğitir.

Düşük Çözünürlük

48×48 piksellik gri tonlamalı görüntüler, insan gözüne bile bazı ifadeleri belirsiz göstermektedir. Yüksek çözünürlük RGB görüntüler daha iyi sonuç verecektir.

Görsel Benzerlik

Anger ve Neutral, Fear ve Surprise gibi sınıflar görsel olarak son derece benzerdir. Mikro ifadeleri ve ince farklılıklarını ayırt etmek zordur.

Not: Bu, kodlama hatası değil, problem sınırlamasıdır.

Akademik Yorumlama

Hiyerarşik Öznitelik Öğrenmesi

CNN modeli, ilk katmanlarda kenarları ve kontrast gibi düşük-seviye öznitelikleri, sonraki katmanlarda göz, ağız ve kaş gibi yüksek-seviye semantik öznitelikleri, son katmanlarda ise duygusal ifade örüntülerini öğrenir. Bu hiyerarşik yapı, sinir ağlarının gücünün kaynağıdır.

Psikoloji Olmayan Öğrenme

CNN, görüntü piksellerini matematiksel işlemlerle işleyerek olasılık dağılımları üretir. Model, duygusal psikolojisini öğrenmez, sadece piksel-duygu korelasyonlarını bulur. Bu, yapay zeka'nın ve insan algısının temel farklılığıdır.

Literatür Tutarlılığı

Elde edilen sonuçlar (%71.6 test doğruluğu) FER2013 üzerine yapılmış önceki araştırmalarla tutarlıdır. ResNet veya EfficientNet gibi daha karmaşık modeller daha yüksek doğruluk elde etmiştir, ancak basit CNN'nin sonuçları makuldür.

Sonuçlar

Ham Piksel CNN Başarısı

Elle yazılan özniteliklere ihtiyaç olmadan, ham pikseller doğrudan CNN'ye verilebilir. Model, %71.6 makul test doğruluğu elde etmiştir. End-to-end öğrenme pratik ve etkilidir.

Basit Mimar, Yüksek Reproducibility

Kullanılan CNN mimarisi hafif ve basittir (3 konvolüsyon bloğu). Kod tam olarak açık ve kolayca tekrarlanabilir. GPU olmadan CPU'da bile çalıştırılabilir.

Açıklanabilirlik Doğrulama

Grad-CAM analiz ile modelin anlamlı yüz bölgelerine (göz, ağız, kaş) odaklandığı doğrulanmıştır. Model rasgele karar almamakta, denetimli öğrenme başarı göstermektedir.

İlerideki Çalışmalar

Sınıf Dengeleme

- **Class weighting, Focal Loss gibi tekniklerle dengesiz sınıfları ağırlıklandıırın**
- **Alternatif olarak, az temsil edilen sınıflar için veri artırma**

Aşırı Uyum Azaltma

- **Daha yüksek Dropout oranları, L1/L2 regularization**
- **EarlyStopping callback'ı daha agresif tuning**

Transfer Öğrenme

- **ResNet, EfficientNet, MobileNet gibi pre-trained modellerden başlayın**
- **Fine-tuning ile daha yüksek doğruluk**

Yüksek Çözünürlük

- **48×48 yerine 128×128 veya 256×256 piksellik RGB görüntülerini kullanın**
- **Görsel bilgi artışı performansı önemli ölçüde iyileştirir**

Ek Veri Setleri

- **FER2013 yanında RAF-DB, AffectNet gibi diğer veri setleriyle eğitin**
- **Cross-dataset doğrulama model genelleştirmesini gösterir**

Teşekkür Ederim

Sorularınız ve görüşleriniz için teşekkür ederim. Tartışma ve ek açıklamalar için hazırlım.